

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou
reg. č.: CZ.1.07/2.2.00/15.0257

OHLÉDNUTÍ ZA ŘEŠENÝM PROJEKTEM „INOVACE PROPEDEUTICKÝCH DISCIPLÍN PRO STUDIJNÍ OBORY SE SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKOU“

Úvod

Dlouholetou součástí vysokoškolské přípravy u studijních oborů se speciální pedagogikou v prezenční i v kombinované formě studia na Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci jsou tzv. propedeutické disciplíny. Ty tvoří základ pro navazující profilové disciplíny. I zde platí, že čím kvalitněji student uchopí obecné poznatky, tím lépe pronikne do profilových disciplín, na kterých bude dále své vědomosti stavět. Řešený projekt s názvem „*Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou*“ se v průběhu tříletého období zabýval právě propedeutickými disciplínami. Cílem bylo uskutečnit jednotlivé kroky inovace a tím zkvalitnit vysokoškolskou přípravu studentů oborů se speciální pedagogikou. Stanovené záměry byly postupně naplnovány prostřednictvím vymezených klíčových aktivit. Stěžejní část inovace spočívala ve vypracování inovovaných kurikul k jednotlivým propedeutickým disciplínám a v následném vydání studijních textů odrážejících jejich obsahovou náplň. Celý průběh řešení provázela proces evaluace, do které byli zapojeni jak studenti speciálněpedagogických oborů, tak i pedagogové. Vyvrcholením řešeného projektu bylo uspořádání závěrečného workshopu a závěrečné konference.

1 Základní informace o projektu „*Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou*“

Ústav speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci byl od října 2010 do září 2013 řešitelem projektu s názvem „*Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou*“ (zkrácený název: *Inovace propedeutik*), registrační číslo projektu CZ.1.07/2.2.00/15.0257.

Řešitelský tým byl tvořen převážně odborníky z Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Cílem projektu bylo prostřednictvím modernizace a optimalizace propedeutických disciplín zvýšit kvalitu vysokoškolské přípravy studentů studijních oborů se speciální pedagogikou. Koncepce vysokoškolské přípravy studentů oborů se speciální pedagogikou je pomyslně rozdělena do dvou etap. Posluchači nejdříve prochází studiem propedeutických disciplín,

kteří jsou základem pro další etapu, výuku již zcela konkrétně zaměřených profilových disciplín toho kterého oboru.

Mezi propedeutické disciplíny patří:

- **lékařské propedeutiky,**
- **sociálně právní propedeutiky,**
- **speciálněpedagogické propedeutiky,**
- **psychologické propedeutiky.**

Propedeutické disciplíny jsou dlouholetou součástí přípravy speciálních pedagogů a základem pro navazující profilové disciplíny - tzn. pro ty, které již plně odpovídají profilu absolventa toho kterého oboru zaměřeného na práci s lidmi s konkrétním druhem postižení nebo znevýhodnění. Podobně jako u jiných oborů i zde platí, že čím kvalitněji student uchopí obecné poznatky, tím lépe pronikne do profilových disciplín. Cílem řešeného projektu bylo zdokonalit přípravu studentů právě v propedeutikách.

Na výuce propedeutických disciplín se podílejí, kromě odborníků z Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, také odborníci z jiných fakult Univerzity Palackého. Jedná se např. o lékařské propedeutiky, kde jsou vyučujícími zkušení odborní asistenti a docenti z Lékařské fakulty.

Dále se na ní podílejí pedagogičtí pracovníci dalších kateder a pracovišť Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, například Katedra psychologie a patopsychologie atd. Tím je zajištěno kvalitní předání důležitých poznatků z těchto, pro speciální pedagogy nezbytných, oblastí.

Podstatou řešeného projektu byla realizace komplexních změn v daném segmentu pregraduální přípravy speciálních pedagogů a vybudování moderního provázaného systému ucelené podpory propedeutických disciplín v rámci přípravy studentů oborů se speciální pedagogikou.

Průběh řešení projektu lze rozdělit do čtyř základních etap. V rámci první a druhé etapy probíhaly práce na tvorbě a následné evaluaci inovovaných kurikul. V rámci třetí etapy byly vytvářeny studijní texty k inovovaným kurikulům. V rámci čtvrté etapy probíhaly práce na evaluaci inovovaných kurikul a studijních textů. Jednotlivé etapy v následujícím textu přiblížíme.

2 Tvorba inovovaných kurikul

Prvním krokem řešeného projektu bylo vytvoření **nových moderních kurikul** 18 vybraných propedeutických disciplín. Konkrétně se jednalo o níže uvedená kurikula z oblasti lékařských, psychologických, speciálněpedagogických a sociálně-právních propedeutik.

Kurikula z oblasti lékařských propedeutik:

- Somatologie a somatopatologie.
- Psychiatrie.
- Neurologie.
- Ortopedie.
- Oftalmologie.
- Audiologie.

Kurikula z oblasti psychologických propedeutik:

- Sociální psychologie.
- Pedagogická psychologie.
- Obecná psychologie.

- Vývojová psychologie.
- Patopsychologie.

Kurikula z oblasti speciálněpedagogických propedeutik:

- Lidé s postižením – historické aspekty.
- Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb.
- Rodina se zdravotně postiženým členem.
- Kvantitativní výzkum ve speciální pedagogice.

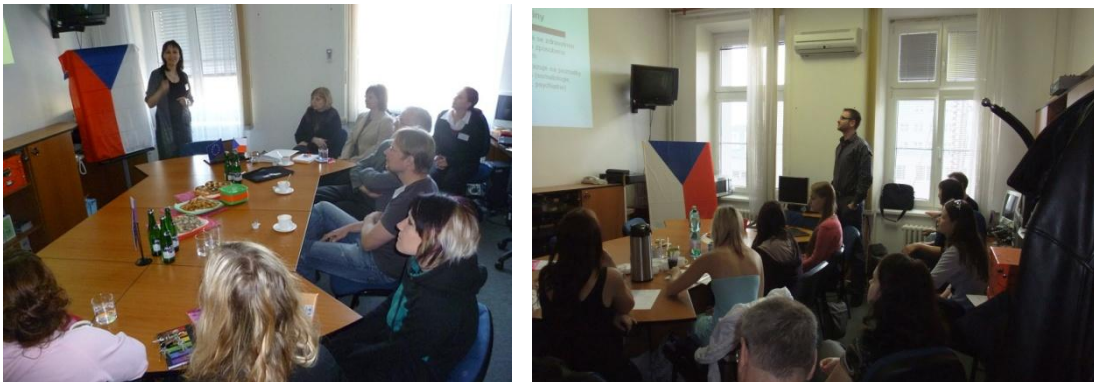
Kurikula z oblasti sociálně-právních propedeutik:

- Vybrané kapitoly z práva pro speciální pedagogy.
- Právo, společnost a zdravotně postižení.
- Kvalita v sociálních službách.

V rámci jednotlivých propedeutik byla nejdříve navázána spolupráce s příslušným odborníkem, který se dané disciplíně věnuje a který ji zároveň vyučuje u studentů oborů se speciální pedagogikou. Po navázání spolupráce a seznámení se záměry projektu začali odborníci pracovat na inovaci kurikul tak, aby tato nově navrhovaná kurikula odpovídala nejen nejmodernějším trendům v této oblasti, ale zejména aby byla „šitá na míru“ potřebám budoucích speciálních pedagogů.

Celkové pojetí formální a obsahové stránky jednotlivých kurikul bylo prezentováno na workshopech, kterých se v průběhu řešení projektu uskutečnilo celkem pět.

První workshop se konal dne 4. 5. 2011 a byl zaměřen na lékařské propedeutiky.

Obr. 1. a 2. Workshop z oblasti lékařských propedeutik

Druhý workshop se uskutečnil dne 6. 10. 2011 a věnoval se psychologickým propedeutikám, třetí workshop se zaměřením na sociálněprávní propedeutiky proběhl dne 31. 10. 2011.

Čtvrtý workshop byl zaměřen na speciálněpedagogické propedeutiky a konal se dne 27. února 2012. Poslední ze série workshopů, pátý, se zaměřením na zbývající lékařské propedeutiky, se uskutečnil dne 3. května 2012.

Každý z workshopů byl koncipován tak, aby vždy po jednotlivém příspěvku následovala diskuse, během které byla představa autorů kurikul konfrontována s hledisky dalších odborníků, účastnících se workshopu. Do definitivní podoby kurikul se tak promítl úhel pohledu pracovníků působících na Ústavu speciálněpedagogických studií PdF UP, zástupců z řad studentů a také odborníků z praxe.

3 Evaluace inovovaných kurikul

Inovovaná kurikula začala být postupně podle harmonogramu plnění využívána ve výuce propedeutických disciplín u studijních oborů se speciální pedagogikou v prezenční i kombinované formě studia. V závěru semestru/výuky byl pak celý průběh evaluován studenty a také samotnými pedagogy prostřednictvím evaluačních dotazníků. Výsledky evaluace byly dále diskutovány a zapracovány do finální podoby jednotlivých kurikul propedeutických disciplín.

řázená studentko, vážený studente,

právě jste absolvoval/a výuku předmětu, který je součástí projektu inovující propedeutické disciplíny oborů se speciální pedagogikou. Cílem tohoto projektu je zkvalitnit výuku a její zaměření tak, aby co nejvíce odpovídala potřebám budoucích speciálních pedagogů. Aby bylo naše snažení úspěšné, rádi bychom i Vás poprosili o spolupráci prostřednictvím vyplnění evaluačního dotazníku, který máte nyní před sebou. Rádi bychom Vás ujistili, že dotazník je zcela anonymní a že Vaše odpovědi a komentáře budou velmi pečlivě vyhodnoceny. Získané závěry budou představovat východiska pro další zkvalitňování výuky.

Zvolenou odpověď, prosím, zakroužkujete, do prázdného políčka odpověď napíšete.

Děkujeme Vám za spolupráci.

Tým pracovníků projektu „Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou“ (ÚSS PdP ÚP v Olomouci)

Evaluační dotazník pro studenty

Název předmětu:

Semestr/výuky: zimní 2012 - letní 2013

Studijní obor:

A. HODNOCENÍ PŘEDNÁŠEK						
Doplňte, prosím, jméno vyučujícího:						
1. Rozsah mé účasti na přednáškách	<10%	≈ 30%	≈ 60%	>90%		
2. Formální stránka						
a) Srozumitelnost výkladu (formální řečový výkon přednášejícího, logické uspořádání poznatků „držení se“ tématu, apod.)	1	2	3	4	5	nevím
b) Přednášející vhodně a přiměřeně reagoval na dotazy a podněty studentů	1	2	3	4	5	nevím
c) Domníváte se, že některé téma bylo nadbytečné	ano	ne				nevím
d) Myslíte si, že některé téma mohlo být probíráno detailněji	ano	ne				nevím
f) Existuje téma, které byste chtěli zařadit navíc do výuky, které Vám ve výuce chybělo?	Pokud ano, jaké?					

3. Obsahová stránka						
a) Úroveň odborných pojmů užívaných vyučujícím ve výuce byla vzhledem k Vaším dosavadním znalostem	1	2	3	4	5	nevím
b) Uzpůsobil přednášející poznatky pro Vámi studovaný obor (předškolní věk, školní věk, andragogika,...)	1	2	3	4	5	nevím
c) Prezentované poznatky navazovaly na Vaše dosavadní znalosti	1	2	3	4	5	nevím
d) Prezentované poznatky jsou využitelné v praxi speciálních pedagogů	1	2	3	4	5	nevím
e) Prezentované informace odpovídaly potřebám studentů speciální pedagogiky	1	2	3	4	5	nevím
f) Celková úroveň přednášky	1	2	3	4	5	nevím
g) Vaše náměty k přednáškám	vyšoká (1)	...	nizká (5)			
B. HODNOCENÍ PRAKTICKÝCH CVIČENÍ / SEMINARŮ / STAŽÍ						
Doplňte, prosím, jméno vyučujícího:						
5. Formální úroveň						
a) Srozumitelnost výkladu (formální řečový výkon přednášejícího, logické uspořádání poznatků „držení se“ tématu, apod.)	1	2	3	4	5	nevím
b) Vyučující adekvátně motivoval, vedl a řídil diskuzi	1	2	3	4	5	nevím
c) Vyučující vhodně a přiměřeně reagoval na dotazy a podněty studentů	1	2	3	4	5	nevím
d) Vyučující odpovídajícím způsobem prezentoval praktické ukázky, příklady, pomůcky, diagnostické metody, apod.	1	2	3	4	5	nevím
6. Obsahová stránka						
a) Odborná úroveň obsahu cvičení/seminarů/staží byla	1	2	3	4	5	nevím
b) Převažovala ve výuce teorie nebo praxe	1	2	3	4	5	nevím
c) Navazovaly cvičení/semináře/stáže na přednášky	1	2	3	4	5	nevím
d) Byli jste z přednášek dostatečně připraveni na cvičení/semináře/stáže	1	2	3	4	5	nevím
7. Celková úroveň cvičení/seminarů/staží	1	2	3	4	5	nevím
8. Vaše náměty k cvičení/seminarům/stažím	vyšoká (1)	...	nizká (5)			

Obr. 3. Evaluační dotazník pro studenty

4 Tvorba studijních textů k inovovaným kurikulům

Dalším krokem inovace bylo vydání studijních textů odrážejících obsahovou proměnu jednotlivých kurikul příslušných propedeutických disciplín.

Hlavním záměrem projektu bylo vytvořit studijní texty, které budou cílené pro studenty speciální pedagogiky a které budou zároveň odpovídat současné koncepci jednotlivých oborů. Řešitelé projektu a autoři kurikul a studijních textů vycházeli z toho, že je na trhu dostupné množství odborné literatury (např. ortopedie), která je však určena pro posluchače lékařských fakult. Publikace určené pro posluchače např. lékařských fakult jsou pro studenty speciálněpedagogických oborů příliš podrobné a k jejich porozumění je nutná znalost odborné terminologie a dalších disciplín. Obdobná literatura pro posluchače Pedagogických fakult na našem knižním trhu absentovala a právě vydáním studijních textů byla tato situace pro některé propedeutické disciplíny vyřešena.

V rámci řešeného projektu byla věnována pozornost propedeutickým disciplínám, které jsou dlouholetou součástí přípravy speciálních pedagogů a základem pro navazující profilové disciplíny.

Konkrétně se jedná o 16 studijních opor, které byly vydány jak v tištěné, tak v elektrické podobě, a to z oblasti lékařských, psychologických, speciálněpedagogických a sociálně právních propedeutik. Autory kurikul a studijních textů jsou odborníci v daném oboru, kteří se podílejí na výuce v rámci Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Před vydáním studijního textu byla jeho kvalita hodnocena dvěma recenzenty. Jeden recenzní posudek zpracovával odborník z praxe dané vědní disciplíny, druhý odborník z Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Přípomínky recenzentů byly následně zpracovány a poté byly studijní texty předány do Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci.

V rámci **LÉKAŘSKÝCH PROPEDEUTIK** byly vydány tyto studijní texty:

- ***Somatologie a somatopatologie pro speciální pedagogy.*** (MUDr. Barbora Ludíková)
- ***Psychiatrie pro speciální pedagogy.*** (MUDr. Radim Kubínek)
- ***Základy oftalmologie pro speciální pedagogy.*** (MUDr. Kateřina Špačková a kol.)
- ***Ortopedie pro speciální pedagogy.*** (MUDr. Petr Kamínek, Ph.D.)
- ***Neurologie pro speciální pedagogy.*** (MUDr. Michal Král a kol.)
- ***Základy audiologie pro speciální pedagogy.*** (MUDr. Zdeněk Hložek, Ph.D.)

Obr. 4. Studijní texty k lékařským propedeutikám

Z oblasti **PSYCHOLOGICKÝCH PROPEDEUTIK** byly vydány následující studijní texty:

- ***Obecná psychologie.*** (doc. PhDr. Alena Petrová, Ph.D., Doc. PhDr. Irena Plevová, Ph.D.)
- ***Sociální a pedagogická psychologie pro speciální pedagogy.*** (doc. PhDr. Eva Urbanovská, Ph.D., PhDr. Pavel Škobrtal)
- ***Patopsychologie se zaměřením na psychologii handicapu.*** (Mgr. Michaela Pugnerová, Ph.D., Doc. PhDr. Josef Konečný, CSc.)

Obr. 5. Studijní texty k psychologickým propedeutikám

Z oblasti **SPECIÁLNĚPEDAGOGICKÝCH PROPEDEUTIK** byly vydány studijní texty:

- **Metodologie kvantitativního speciálněpedagogického výzkumu.** (Mgr. Pavel Svoboda, Ph.D.)
- **Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb.** (Prof. PaedDr. Milan Valenta, Ph.D., doc. PaedDr. Mgr. Jan Michalík, Ph.D.)
- **Lidé se zdravotním postižením - historické aspekty.** (Mgr. Kateřina Jeřábková, Ph.D. a kol.)
- **Rodina pečující o člena se zdravotním postižením – kvalita života.** (doc. PaedDr. Mgr. Jan Michalík, Ph.D.)

Obr. 6. Studijní texty ke speciálněpedagogickým propedeutikám

Z oblasti **SOCIÁLNĚ PRÁVNÍCH PROPEDEUTIK** byly vydány studijní texty:

- **Kvalita v sociálních službách.** (Mgr. Martin Bednář, Ph.D.)
- **Právo, společnost a zdravotně postižení.** (doc. PaedDr. Mgr. Jan Michalík, Ph.D.)
- **Vybrané kapitoly z práva pro speciální pedagogy.** (doc. PaedDr. Mgr. Jan Michalík, Ph.D.)

Obr. 7. Studijní texty k sociálně právním propedeutikám

Vydané studijní texty jsou určeny pro potřeby výuky jednotlivých propedeutických disciplín u oborů se speciální pedagogikou.

5 Evaluace inovovaných kurikul a studijních textů

Finální podoba jednotlivých kurikul společně s nově vydanými studijními texty byla postupně využívána ve výuce propedeutických disciplín u studijních oborů se speciální pedagogikou v prezenční i kombinované formě studia. V závěru semestru/výuky se studenti a pedagogové mohli vyjádřit k finální podobě kurikul a současně k nově vydaným studijním textům prostřednictvím evaluačních dotazníků. Jednalo se tak o druhou fázi evaluace, ve které prostřednictvím evaluačních dotazníků hodnotili **inovovaná kurikula a nově vydané studijní texty** k propedeutickým disciplínám.

Evaluační dotazník obsahoval otázky týkající se obsahové stránky přednášek, seminářů, celkového hodnocení předmětu, ale také otázky vztahující se ke stávající dostupné literatuře. V závěru dotazníku se studenti vyjadřovali k nově vydaným studijním textům příslušné propedeutické disciplíny.

Harmonogram evaluace inovovaných kurikul a studijních textů byl přizpůsoben reálným podmínkám výuky daných propedeutických disciplín. Proces samotné evaluace tak byl rozdělen do zimního a letního semestru akademického roku 2012/2013. Na začátku daného semestru byly studentům zpřístupněny studijní texty příslušné propedeutické disciplíny v tištěné podobě, ve verzi elektronické či na CD. Publikace byly využívány jak v rámci přímé pedagogické činnosti lektorů ve výuce, tak i jako studijní materiál, z něhož mohli studenti čerpat k úspěšnému zakončení předmětu.

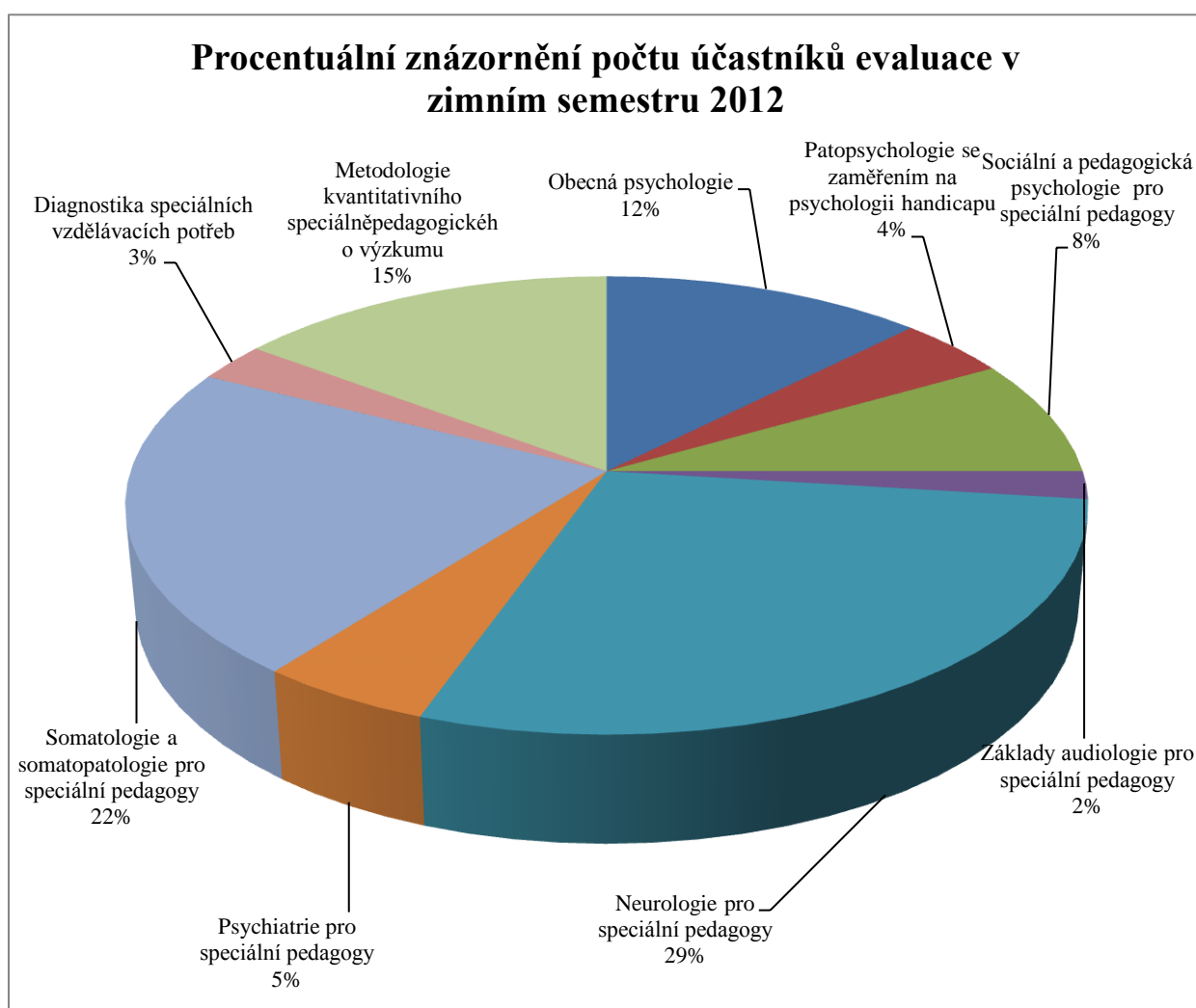
V průběhu **zimního semestru 2012** byla evaluována kurikula a studijní texty z oblasti lékařských, psychologických a speciálněpedagogických propedeutik. Konkrétně se jednalo o následující kurikula a studijní texty:

KURIKULA	STUDIJNÍ TEXTY	POČET ÚČASTNÍKŮ EVALUACE
<i>Lékařské propedeutiky:</i>		
Audiologie	Základy audiologie pro speciální pedagogy	5
Neurologie	Neurologie pro speciální pedagogy	73
Psychiatrie	Psychiatrie pro speciální pedagogy	13
Somatologie a somatopatologie	Somatologie a somatopatologie pro speciální pedagogy	56
<i>Psychologické propedeutiky:</i>		
Obecná psychologie	Obecná psychologie	32
Patopsychologie	Patopsychologie se zaměřením na psychologii handicapu	11
Pedagogická psychologie	Sociální a pedagogická psychologie pro speciální pedagogy	21
<i>Speciálněpedagogické propedeutiky:</i>		

Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb	Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb	7
Kvantitativní výzkum ve speciální pedagogice	Metodologie kvantitativního speciálněpedagogického výzkumu	38
Celkem		256

Celkem se evaluace v zimním semestru 2012 zúčastnilo 256 studentů u oborů se speciální pedagogikou.

Graf č. 1. Procentuální znázornění počtu účastníků evaluace v zimním semestru 2012

V **letním semestru 2013** byla evaluována zbývající kurikula a studijní texty. Konkrétně se jednalo o kurikula a studijní texty z oblasti lékařských, speciálněpedagogických a sociálně právních propedeutik:

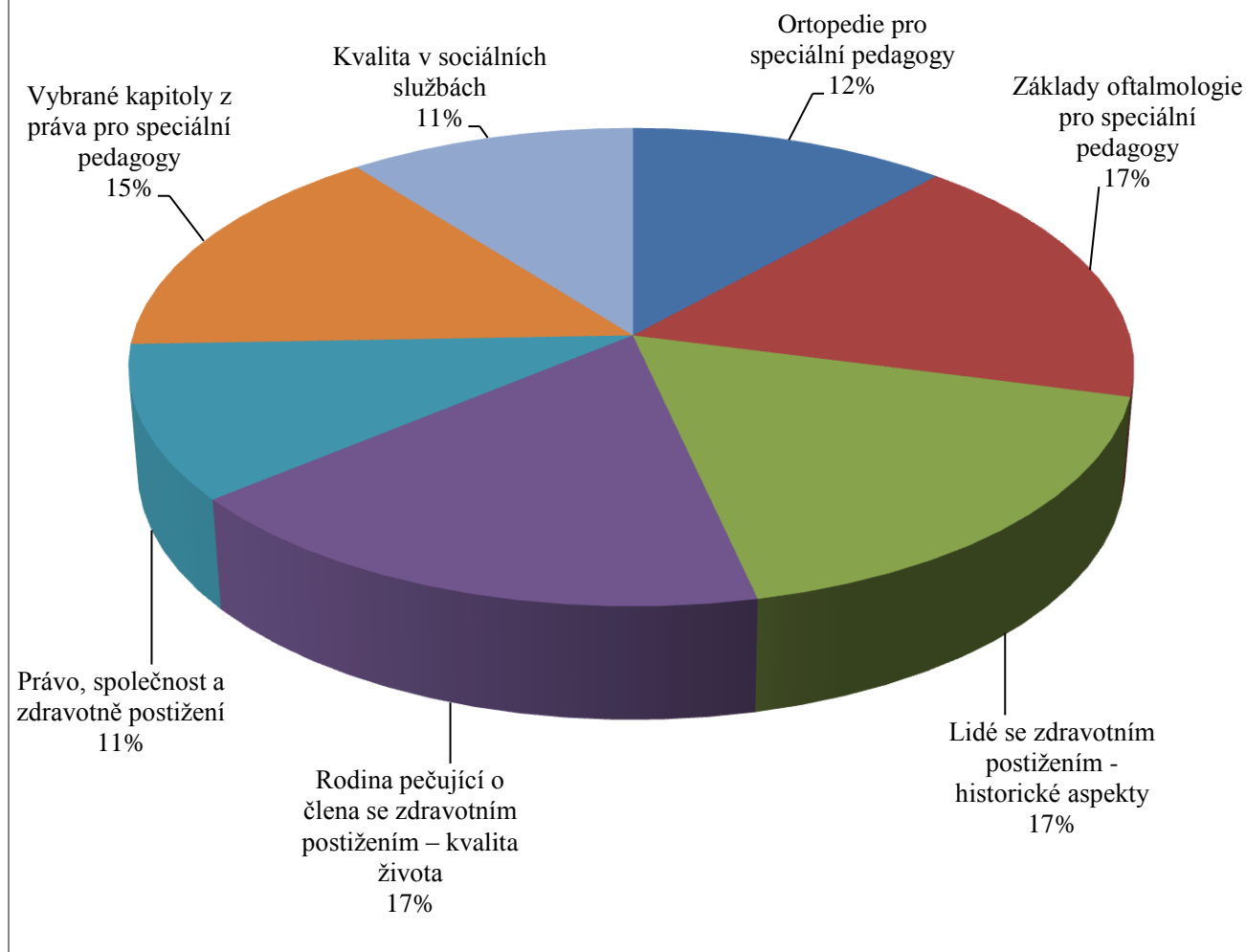
KURIKULA	STUDIJNÍ TEXTY	POČET ÚČASTNÍKŮ EVALUACE
<i>Lékařské propedeutiky:</i>		
Ortopedie	Ortopedie pro speciální pedagogy	10
Oftalmologie	Základy oftalmologie pro speciální pedagogy	15
<i>Speciálněpedagogické propedeutiky:</i>		
Lidé s postižením - historické aspekty	Lidé se zdravotním postižením - historické aspekty	15
Rodina se zdravotně postiženým členem	Rodina pečující o člena se zdravotním postižením – kvalita života	15
<i>Sociálně právní propedeutiky</i>		
Právo, společnost a zdravotně postižení	Právo, společnost a zdravotně postižení	9
Vybrané kapitoly z práva pro speciální pedagogy	Vybrané kapitoly z práva pro speciální pedagogy	13
Kvalita v sociálních službách	Kvalita v sociálních službách	9
Celkem		86

Celkem se v letním semestru 2013 evaluace zúčastnilo 86 studentů se speciální pedagogikou.

Obr. 8 a 9. Vydané studijní texty a CD

Procentuální znázornění počtů účastníků evaluace v letním semestru 2013

Graf č. 2. Procentuální znázornění počtu účastníků evaluace v letním semestru 2013

Realizace zahraničních pracovních cest

Součástí řešeného projektu bylo i získávání informací ze zahraničí prostřednictvím realizace zahraničních pracovních cest – konkrétně do Velké Británie a do Německa. Hlavním účelem byla prezentace řešeného projektu, konzultace a srovnání oborů zaměřených na speciální pedagogiku na univerzitách v Manchesteru, v Mnichově a v Berlíně (SRN) a na Univerzitě Palackého v Olomouci. Další náplní zahraničních cest byla také rešerše publikačních aktivit v dané vědní oblasti v anglicky a německy psané literatuře, studium a vyhledávání vhodné literatury vztahující se ke speciální pedagogice, účast na akcích pořádaných v cílových městech a navázání spolupráce s pracovníky tamních vysokých škol.

Závěr

Z dosavadní zpětné vazby od cílové skupiny si dovoluujeme usuzovat, že se jednalo o projekt, který byl užitečný a prostřednictvím kterého se skutečně podařilo zkvalitnit pregraduální přípravu budoucích speciálních pedagogů na Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. To dokládají i výroky uvedené v evaluačních dotaznících studentů, z nichž pro názornost alespoň některé uvádíme. Velice pozitivně byly hodnoceny zejména vydané studijní texty: „*Děkujeme, moc nám kniha pomohla.*“ „*Výborné, více takových.*“ „*Kniha se mi líbí, myslím si, že je ke studiu dobrá a přehledná.*“ „*Velký přínos je v tom, že byla publikace napsaná přímo pro speciální pedagogiku.*“ „*Problematika v ní je adekvátní a přínosná pro speciální pedagogy.*“

Naším cílem je, aby se inovovaná kurikula a studijní texty využívaly i nadále po skončení projektu a aby získané zkušenosti byly v maximální možné míře aplikovány do dalších inovací propedeutických disciplín. Podrobnější informace o projektu lze získat na webových stránkách: <http://www.inovace.upol.cz/> nebo na emailové adrese: Projekt.Inovace@seznam.cz